

Mrtvaški duh je še polnil sobo. Mihec je sedel na klop. Prekrižal je roki na prsih in strmel v tla. Same od sebe so se mu razpustile ustnice. Skozi nje mu je ušel šepet, ki se je izpremenil v ime: Barbika! In nato je stopila solza v oko; ustnice so zatrepetale. Zganil se je in zopet postal brezčuten.

To je bilo dopoldne.

Popoldne je pa hodil po hiši in iskal, kje bi našel kaj, kar bi bilo Barbikinega. Ne šolskih knjig, ne zvezkov ni opazil nikjer.

Sklonil se je pod klop, kjer je čepela njena mala skrinjica. Shranjevala je v njej svoje igrače.

Mihec jo je odprl. Vse je bilo lepo zloženo v njej, kakor da se je bila Barbika že dolgo pripravljala na važno stvar. Na eni strani igrače, na drugi abecednik, katekizem, na vrhu zvezki.

Mihec je vsako stvar prijel v roko kakor drag spomin in vse zopet lepo položil nazaj. Odprl je abecednik, odprl katekizem, odpiral zvezke in v naglici bral njene male domače naloge. In je bral:

Domača naloga:

Meni je Ime Barbika. Imam še Očeta in Mater. Imam še enega Brata. Ime mu je Mihec. Mihca ni Doma. Uči se pri Stricu za Sodarja. To je Zelo daleč v dolini. In Mihca imam Najrajši.

Ko je Mihec to bral, se je naslonil na mizo in je zajokal.

Pastirček Orenček.

Povest. — Spisal Josip Vandot.

2.

Žgalo je solnce tistega poletnega dne, in od belih, gladkih pečin je kar žarelo. Mrtva tihota je vladala pod visokimi snežniki; še celo tam spodaj na zeleni planini ni bilo onega življenja kakor navadno ob lepih, poletnih dneh. Le tuintam je zacingljal zvonec. Ležala je živina v senci in je mirno prežvekovala. In tudi pastirji so se stisnili pod košate hibe. Roke so prekrižali, pa so pospali prijetno. Smehljali so se še v spanju — hm, gotovo so sanjali o bogatih zakladih, ki jih skrivajo škratje v Prisanku. Zato so se pa tudi smehljali in so spali v prijetnih sanjah.

Tudi pastirček Orenček se je zavlekel v goščavo. Zleknil se je po mehkem mahu in je strmel v jasno nebo. Potihoma je žvižgal, a zaspati ni mogel. Ni se zmenil za glasni trušč, ki se je oglasil hipoma na visokih stenah. Tudi ni videl, kako se je plazil po strmem pobočju lovec in se je

spuščal proti gostemu ruševju. Bil je gozdar Lohnež, ki je prišel z gora in je krenil preko ozkega roba in se je skrila za njim. Prihuljeno se je plazil proti ruševju. Kar naenkrat pa je obstal in je snel bliskoma puško z rame. Nameril je predse, in oči so mu zažarele v divji radosti.

»Ha, kaj sem te zalotil, prijatelj divji lovec?« je zagrmel gozdar in je skočil preko grmovja. Izza ruševja je švignila človeška postava in je vzkričnila od strahu. Ravno pred gozdarjem je stala in se je tresla po vsem životu. Gozdar je ostrmel. Povesila se mu je puška, in začuden je gledal na človeka, ki je stal pred njim. »Kaj delaš tu, ti Jernej Kosmač?« je vprašal. »Kaj nisi pri vojakih?«

Fant je zmigal z glavo in ni odgovoril. Še vedno se je tresel, in njegove oči so zrle proseče gozdarju v obraz. A gozdar je spoznal takoj položaj. Takoj je vedel, da je Jernej pobegnul od vojakov in da se skriva zdaj po skalovju. Skoro zasmilil se mu je fant. A domislil se je svoje službe in svoje dolžnosti. Puško je vrgel preko ramen, pa se je obrnil.

»Pazi se, Jernej,« je rekel. »Nisem te videl, ker te poznam še od prej in vem, da si pošten fant. Pazi se torej, in Bog ne daj, da te zalotim na krivem potu. Danes te nisem videl, Jernej.«

Gozdar je odšel skozi ruševje nazaj in je izginil onkraj za robom. »Slišite, gozdar!« je zaklical fant za njim. »Ne izdajte me, gozdar! Lepo vas prosim, ne izdajte me!«

A gozdar ga še ni slišal več. Dospel je do košatih hib in se je zleknul po travi. Pričel se je krepčati z rženim kruhom in s slanino. Ko se je okrepčal, se je vlegel med travo in je potisnil klobuk na oči, da bi nekoliko zadremal. Že je spal napol. Tedaj pa je šinil kar naenkrat kvišku in je poslušal pozorno. Natanko je slišal čudne, vekajoče glasove, ki so prihajali iz bližnjega grmovja. In spoznal je gozdar te glasove. Tako veka srna, kadar se ujame v zanko in se ne more rešiti. Namršile so se gozdarju obrvi, in stisnil je pest.

»Da bi jih tristo kosmatih!« je zarentačil. »Hudobe nastavljajo še celo tukaj zanke. Na, pa se je ujela uboga srna. A ne boš je pekel, hudobec! Veš, za to že jaz poškrbim, jaz, gozdar Lohnež. Čakaj, ti šment, ti lopov!«

Gozdar Lohnež je zagrabil puško, pa se je napotil naglo proti grmovju. Oni čudni glasovi so postajali vedno glasnejši in so bili tako mili, tako proseči, da se je tajalo srce celo gozdarju. Stiskal je zato pest in je grozil hudobnemu tatu, ki nastavlja zanke. »Čakaj, da te zasačim, ti šment, ti ongavil!« je mrmral sam pri sebi. Že je prišel do grma, iz katerega so prihajali vekajoči glasovi. Že se mu je zdelo, da vidi ubogo srno, kako se zviija v trdi zanki. Sklonil se je in razdelil veje.

A tedaj je šinilo nekaj iz grmovja in je hotelo zbežati mimo njega. A gozdar je zgrabil naglo in trdo — in kar naenkrat je držal za srjco dečka, ki se je zviija na vse pretege, da bi se rešil trdih gozdarjevih rok.

»Ti pribita kavka, ti grda!« se je jezil gozdar. Prijel je dečka za uho, pa mu je navijal uro. »Na, pa sem mislil, da veka ujeta srna v zanki.

Priđem bliže in se jezim na hudobe. Pa pogledam v grmovje — tam pa sedi Orenček in se mi reži v obraz . . . O, ti kavka pribita, priguljena ti!«

Še bolj je potegnil gozdar Orenčka za dolgo uho. Zajavkal je pastirček in je poskočil vsled bolečine. »Jav, jav, stric gozdarjev, pustite me!« je vpil, da se je razlegalo daleč naokrog. »No, pustite me, dobri striček gozdarjev . . . Jav, jav! Saj nisem mislil hudega, o, nisem, striček gozdarjev! Samo iz dolgega časa sem posnemal vekajočo srno. Saj nisem vedel, da prežite v bližini vi . . . Jav, jav, striček gozdarjev!«

Še enkrat je potegnil gozdar, da so se Orenčku kar zavrtele oči in se je nakremžil. »Ti prevejana kavka, kako me ima za norca!« je govoril razsrjeni gozdar, pa je izpustil pastirčka. »Veš, da boš pomnil, kdaj si posnemal srno, ti žolna, ti kavka kavkasta!«

Pastirček Orenček se je drgnil po rdečih ušesih. A obraz se mu ni kremžil več. Zasmel se je celo pastirček Orenček, pa se je obrnil h gozdarju. »Striček gozdarjev, trde so pa vaše roke, trde. Veste, kar srbi me zdaj po ušesih in mi zvoní po njih: striček gozdarjev, striček gozdarjev — cincincin . . .«

»Ti kolovrat priguljeni, ali boš molčal?« je zašmrl gozdar in je dvignil roko. Orenček se je ustrašil. Zbal se je, da ga primejo spet te težke roke. Zato se je pa rajši zasmel in jo je odkuril naravnost v grmovje. Tam pa je zažvižgal veselo pesem in je brž pozabil, kako ga je mikastil gozdar. »Fiju — liju — tralala,« je žvižgal, da je prijetno zvenelo na daleč. Tudi gozdar je slišal to žvižganje. Šel je bil nazaj pod visoko hibo in se je zleknil po trati. Minila ga je jeza, in tedaj se je zasmel na glas. Da te! Lepo ga je izpeljal ta fanté, lepo! Ti presneti Orenček! Ta jih ima za ušesi in je namazan s pasjim salom.

Žvižganje je utihnilo. Orenček je stopil iz grmovja. Na vse strani se je ozrl; potem se je pa spustil naglo po peščenem obronku v ozek žleb. Plazil se je po njem in je dospel kmalu iz njega. Preplezal je strmo steno in je dospel do skrite kotanje. Vsedel se je kraj nje in je zastrmel v dolino. Veselje mu je izginilo z obraza, in skoro žalosten je bil pastirček Orenček. Pač ni mislil več na trde roke gozdarja Lohneža, in tudi ušesa ga niso ščemela več. Aj, pastirček Orenček je mislil vse druge misli, in te misli so ga žalostile. Večkrat je vstal in se je ozrl na razdrte, sive skale, ki so strmele pod njim. Nemirne so mu postale oči, in skrb mu je legla na mlado dušo. »Zakaj ga ni?« je izpregovoril polglasno. »Morebiti se mu je pripetilo kaj hudega? Morebiti je bolan in ga zato ni k meni?«

Nič več ni mogel mirno sedeti. Stopil je kraj skale in je strmel v globočino. A nič se ni ganilo med mrtvim skalovjem. Orenček je postajal vedno bolj nemiren in vedno bolj ga je skrbelo. Vzdihnil je čez čas in je sklonil glavo, pa se je razžalostil skoro do solz. Toda ko je pogledal spet v globočino, se mu je razjasnil obraz. »Hvala Božu! Gre, že gre,« je izpregovoril in se je zasmel od veselja.

Čez sleme, visoko nad temnim ruševjem, se je plazila človeka postava. Za trenutek je izginila v ozkem žlebu in se je prikazala zopet ne-

Ob košnji.

daleč od Orenčka kraj strme stene. Bil je Jernej. Naglo je plezal preko skale in stal kar naenkrat pred pastirčkom.

»No, da si prišel!« ga je pozdravil Orenček. Njegov rdeči, polni obraz je kar žarel radosti. »Mislil sem že, da te ne bo, in skrbelo me je, Jernej, skrbelo.«

Jernej se je oddahnil in je pogledal nemirno okrog sebe. Potem je pa stopil v kotanjo, in Orenček je šel za njim. Jernej si je podprl glavo z roko. Strmel je v tla in ni izpregovoril besedice.

»Kaj ti je?« ga je vprašal Orenček v skrbeh. »Povej mi, Jernej, povej mi, kaj ti je?«

Fant je dvignil glavo. Pogledal je dečka in je izpregovoril: »Ni mi več obstanka tukaj. Glej, Orenček, moralo je priti tako. Danes me je zasačil doli v ruševju gozdar Lohnež. Nепреviden sem bil, in zato me je zasačil.«

Pastirček se je prestrašil. »Zasačil te je, praviš?« je dejal hlastno. »Kaj bo pa zdaj, Jernej? Kaj, če pove doli na vasi, da se skrivaš tu? Kaj potem?«

Jernej je zmignil z rameni. »Kaj bo, vprašaš? Poslali bodo name biriče kakor na ljuto zver. Lovili me bodo in preganjali s skale na skalo, dokler ne onemorem in padem v njih verige. In potem me bodo tirali kakor psa na krvavo bojišče . . . Pa se mi tudi prav godi. Zakaj sem pa pobegnil od vojakov? Pač mi je bilo hudo tam in sem hrepenel po domu. Zato sem pa pobegnil, misleč, da bom že srečen, če bom videl pred sabo domače gore. A kako je zdaj? Moj Bog, kako je zdaj! Slabše živim kot divja zver, in nimam miru ne ponoči, ne podnevi. V večnem strahu živim in pri vsakem šumu moram poskočiti na noge, ker mislim, da so me zasačili biriči. Oj, to je življenje, bridko življenje!«

Umolknil je Jernej za trenutek. Z roko je šinil preko čela, pa je nadaljeval: »Glej, že od pomladi živim tako življenje. In zdaj sem se ga naveličal. Zatrdno sem sklenil, da se povrnem k vojakom. Naj se zgodi, kar hoče. Prostovoljno pojdem nazaj, in morda potem kazen ne bo velika. V vojsko pojdem, četudi prelijem kri. Saj jo bom prelil za dom.«

Jernej je spet umolknil, pa si je zakril obraz z rokami. Orenček je stal pred njim, pa ni vedel, kaj bi storil in kaj bi rekel. V srcu ga je zapeklo in v grlu ga je dušilo, da ni mogel izpregovoriti besedice. A tedaj je že dvignil Jernej glavo in nadaljeval: »Vidiš, tako je, Orenček. Povej drevi doma, da se vrnem k vojakom. Pridem že še sam enkrat ponoči domov, da se poslovim. Nemara čez en dan ali dva, ali pa čez tri. Tako povej našim in reci materi, naj nikar ne jočejo. Bog je ukrenil tako. Ali si slišal, Orenček?«

»Sem,« je odgovoril pastirček. Še vedno ga je dušilo v grlu, in v srcu ga je peklo. Gledal je Jerneja v obraz in tuintam je zmajal z glavo, kakor bi mu ne šlo nekaj v njo.

»Torej stori tako, kot sem ti rekel,« je končal Jernej. »Jutri zvečer te počakam kraj planine v ruševju. Čas je, da greš, Orenček.« — In Jernej

je vstal. Dvignil se je iz kotanje; na vse strani se je ozrl, potem se je pa spustil po žlebu navzdol in je izginil kmalu med skalovjem.

Orenček je gledal še dolgo v ono stran, kjer je izginil nesrečnež. Tesno mu je bilo pri srcu in nekaj ga je dušilo, da bi se bil skoro razjokal... Glej, šel je Jernej, ubogi Jernej. V svojo temno lopo tam pod Prisankom se bo skrivil in ždel bo tam samoten in zapuščen. Grenke misli bo mislil in žalost bo v njegovem srcu. O, da je moralo priti tako, o, da je moralo!... Pa danes je sklenil, da se povrne k vojakom. Pač mu je hudo, da mora živeti tako in se skrivati pred ljudmi. Zato je pa tudi sklenil, da se povrne k vojakom. Ali bo to bolje zanj, ali slabše? Ali bo to boljše za Orenčka? Ali bo slabše? Kdo to vé?

Visoko gori na skali je vzdihnil pastirček. Z roko je šinil preko čela, kot bi si hotel pregnati težke misli. Tedaj pa je zaslišal s planine nerazločne glasove in domislil se je, da je skrajni čas, da gre dol. Še enkrat se je ozrl na skale, za katerimi je bil izginil Jernej. Naglo se je potem obrnil in je pričel plezati kakor mačka preko strmega skalovja. Dospel je do ruševja in je zavil v gozd. Prišel je do hib, pod katerimi je prej ležal gozdar Lohnež. Ozrl se je tja, a gozdarja ni bilo več tam. Skrb se je polastila pastirčka, ko se je domislil gozdarja. Ali ni morebiti zasačil v ruševju Jerneja? Glej, zdaj pa pojde v dolino in pove tam, da se skriva Jernej pod skalovjem. Pridejo biriči, ulové Jerneja in ga odvedó zvezanega iz vasi... Oj, ne! To se ne sme zgoditi! Orenček pojde do gozdarja in ga poprosi na kalenih, naj ne izda Jerneja. S povzdignjenimi rokami ga poprosi, in gozdar mora uslišati njegovo prošnjo, mora! Samo da ga še dobi na planini, da ga dobi takoj in da ne bo prepozno.

Orenčku je postalo vroče ob teh mislih. Spusti se v dir in steče skoro brez sape skozi gozd. Dospe do planine in ondi zagleda gozdarja. Naravnost proti koči gre z dolgimi, naglimi koraki. Pastirček že hoče zaklicati na glas; a takrat krene gozdar vstran in izgine hipoma v koči.

»Moram govoriti z njim, moram ga prositi takoj,« ponavlja Orenček samprisebi, ko dirja preko planine. Polegla se je bila vročina, in živina se je vzdramila. Lepo so cingljali zvonci okroginokrog. Odnekod se je glasila celo ubrana pesem. Zbudilo se je življenje na planini, in radost in veselje je zakraljevalo pod strmimi snežniki.

Pastirček Orenček je stopil v kočo. Za trenutek se je ozrl okrog sebe in je zagledal za črvivo mizo gozdarja in Gregorjevega hlapca Joza, ki je prišel na planino po sir. Stara planšarica Urša je stopicala okrog ognjišča in je nekaj brskala po pepelu. Molče je stopil Orenček v kočo. Naglo je splezal po lestvi na podstrešje in se je vsedel na šop sena. Z roko si je podprl glavo, pa je strmel mračno predse. Natanko je čul, kako je dejal gozdar Lohnež z začudenim glasom: »Hoho, kaj pa je s pastirčkom? Kaj mi je zameril, da sem ga prijel za dolga ušesa? Kar tiho se spravi na podstrešje... Ali slišiš, Urša, kaj je tvojemu pastirčku?«

»Hm, hm,« se oglašila planšarica Urša. »Nemara je pa bolan? Mu bom pa skuhala tavžentrož, pa encjana mu bom primešala. To človeka

na mah ozdravi... Pa da mi ravno danes zboli, ko je sveta sobota in mora v dolino. K maši mora in mora še zame zmoliti pet očenašev, ker jaz ne morem v cerkev. Pa ti zboli ta natèk!»

In planšarica Urša je zastokala. Lonček je pristavila k ognju. Nalila ga je z vodo in je vzela iz omarice suhih tavžentrož. Stresla jih je v lonček in je pihnila v ogenj, da se je razplamtel. Nato je pa stopila k lestvi in je zaklicala na podstrešje: »Orenček, pojdi no, kaj ti je? Glej, tavžentrože se že kuhajo. Pa povej, kaj ti je? Ali te ščiplje po trebuhu? Ali se ti kuha v glavi? Ali te praska po grlu? — Povej, Orenček! Da vem potem, če smem primešati še encijana... Ne bodi no tak, Orenček! Kar lepo povej! Ali si slišal, Orenček?»

A Orenček se ni ganil. »Tak natèk!« je tožila planšarica Urša. »Noče, pa noče dobrega. Saj pravim — no...«

»Pusti ga, Urša, pusti!« se je oglasil gozdar in se je zasmel. »Jaz že vem, kaj mu manjka. Veš, ušesa so mu zacvetela. Nič drugega mu ni, Urša.«

»Ha, kaj praviš?« je zavpila planšarica Urša. A gozdar in hlapec Joz sta se še vedno smejala. Tedaj je pa že dvignil Orenček glavo. Skozi odprtino je pogledal in obraz se mu je razjasnil, ko je slišal gozdarjev krohot. »Dobre volje je,« je pomislil. »Najbolje je, da zdaj govorim z njim.« — In Orenček se je sklonil nad odprtino in je zaklical: »Slišite, gozdar? Nekaj vam moram povedati. Gori v skalovju sem zasledil nekaj posebnega.«

Gozdarju se je hipoma zresnil obraz, ko je slišal te besede. Iz ust je vzel čedro, pa je pogledal proti odprtini. »Kaj si pa zasledil?« je vprašal hlastno. »Povej mi brž!«

V odprtini se je prikazala pastirčkova glava. »Ne, stric gozdarjev,« je odvrnil Orenček. »Samo vam smem povedati. Drugi ne smejo slišati.«

»Torej pojdi hitro dol — greva vun,« je dejal gozdar. »Tam naju ne bo slišal nihče.«

Orenček se ni obotavljal. Hitro kakor veverica je splezal po lestvi in je stal naenkrat sredi koč. Urno je šel z gozdarjem vun. A kaj sta govorila zunaj z gozdarjem, ni izvedel nihče. Dolgo sta govorila, in ko sta se vrnila, je bil pastirček Orenček ves izpremenjen. Izginila mu je bila žalost z obraza, pa tudi iz srca mu je bila izginila. Vesel je stopil k planšarici Urši, pa jo je prijel za roko. »Oj, teta Urša, teta Urša!« je govoril. »Nisem bolan in tudi tavžentrož ni treba. Čisto sem zdrav, teta Urša.«

Planšarica Urša se ga je otresla. Vzela je kipeči lonček od ognja in je izlila vso tekočino pred prag. Godrnjala je nekaj in je udarila pastirčka po licu. »Jav, jav,« je zatarnal Orenček in se je zasmel hkrati. »Teta Urša, lačen sem pa tudi. Pomislite, ali naj grem lačen v dolino? Tako lepo bom molil za vas jutri pri sveti maši deset očenašev. A vi, teta Urša, mi pa še jesti ne daste.«

Tako je rekel pastirček. Planšarico Uršo pa je minila jezica. Rada je imela mladega, porednega pastirčka. In Bog ne daj, da bi bil lačen zaradi nje! Dala je pastirčku skledico mleka in kos rženega kruha. »Tu imaš, da ne boš javkal,« je rekla z jeznim glasom; a njen nagubani obraz se je smehljaj prijazno.

Gozdar in hlapec Joz sta se pa še pogovarjala o tem in onem. Naposled je pričel pripovedovati gozdar o svojem lovcu Francetu, ki ga je bil ustrelil lansko jesen divji lovec pod Razorom. »Vrl in priden fant je bil,« je dejal. »A že sem na sledu njegovemu morilcu. Zasačim ga, resnično ga zasačim. Gorje mu potem... Davi sem bil pri Francetovi materi. Revica, ne vem, če bo dočakala današnje noči. Smrt stoji že ob njeni postelji. Prehudó je trpela reva.«

Gozdar je pokimal mračno z glavo. Potem je pa vstal in je oprtal puško. Tudi hlapec Joz se je dvignil. Vzel je bisago, v kateri je bil shranjen sir, in je voščil Urši lahko noč. Šel je z gozdarjem iz koč. A tudi Orenček je zgrabil svoj nahrbtnik in si ga je oprtal. »Teta Urša,« je dejal, »tudi jaz grem. Lahko se zanesete name. Lepo bom molil jutri pri maši za vas deset očenašev. Kar brez skrbi bodite, teta Urša.«

Stara planšarica je pobožala dečka po polnih licih. »Priden si, Orenček,« je dejala mehko, »priden si, Orenček...«

»Lahko noč, teta Urša,« je odgovoril pastirček. Potem je pa zbežal iz koč. Hitel je preko planine, da dohiti gozdarja Lohneža in hlapca Joza, ki sta spela nedaleč pred njim. Res, sredi planine ju je že dohitel, in potem so šli skupaj po ozki gorski stezi.

(Dalje.)

Pšenično zrno.

Oče je vpregel konje v drevo, napravil z bičem križ čez njivo, pogнал, in konji so potegnili, in lemež je zarezal brazdo, ki je vedno bolj rastla.

Koncem njive je pa mož obrnil, in brazda se je vrnila nazaj. In tako je šlo od enega konca njive do drugega in zopet nazaj, dokler ni bila vsa njiva razorana.

Nato je pa stresel oče pšenico iz vreče v sejalnico in šel po brazdah. In iz roke so mu padala pšenična zrna v sveže brazde.

Koncem njive se je pa igral otrok s travno bilko in mislil lepe misli, zakaj ves obraz se mu je smehljaj. Pa zagledal je na sveži zemlji pšenično zrno, stegnil je ročico in ga pobral.

Zrno pa je zadrhtelo na roki otrokovi in ga zaprosilo: »Oj otrok nedolžni, nikar me ne jemlji z njive, da ne bom ostalo brez koristi brez plodu.«

»Kaj boš pa delalo v zemlji, zrno pšenično? Povej mi!« je vprašal otrok.